

KAGYLÓK A LAGÚNÁN

Biagio Marin versei elé

Biagio Marin 1891-ben született Gradóban, és ott is halt meg 1985-ben. Jónevű, középosztálybeli családból származott, apja fogadótulajdonos volt. Anyja korán elhunyt, ezt követően apai nagymama nevelte. Marin Goriziában (akkoriban, az Osztrák–Magyar Monarchia idején még Görznek hívták a települést) kezdte iskoláit, majd Velencében és Firenzében, később Bécsben folytatta tanulmányait. Innen azután visszatért Firenzébe. Ott kötött ismeretséget többek közt Umberto Sabával, Eugenio Montaléval, valamint Scipio Slapaterrel – mindannyian a XX. századi olasz irodalom és költészet jelentős alakjai.

Marin fiatalon sokat vándorolt, tanított Goriziában, állást vállalt Triesztben, míg végül visszatért Gradóba, egy tengerparti házba, ahonnan már nem mozdult többé. (Gradóról fontos tudni, hogy az Aquileiát ostromló és elfoglaló hun Atilla elől menekülő emberek elsőként Grado alapjait tették le, majd innen építették fel Velencét, a helyiek „kis Velencének” is hívják.) Marin, kései éveiben, ugyanolyan állócsillaga lett városának, mint amilyen Immanuel Kant volt a königsbergieknek.

Identitása egyértelmű, bár összetett: az Osztrák–Magyar Monarchia olasz nemzetiségű polgára volt. Az I. világháború idején, amikor egy olasz tiszt durva hangnemben szólt hozzá, így válaszolt neki: „Wir Österreicher sind an einen anderen Stil gewöhnt”.¹

Korai műveit német nyelven írta, majd átváltott anyanyelvére, a venetói-friuli dialektusra, amelyen végül – megingathatatlan céltudatossággal és következetességgel – a teljes életművét létrehozta. (Ahogyan ő fogalmazott: „Ha a Világzsellem úgy döntött, hogy eltörlí az Adria keleti részéről Veneto ezeréves nyomait, meghajtom a fejem, és elfogadom, *fiat voluntas tua*,² de magamban azért hozzáteszem, »hogy, az a jó kurva...«.”³) 1912-es debütáló kötete, a *Fiuri de tapo* az első venetói-friuli dialektusban kiadott verseskötet. A cím egyik szava lefordíthatatlan: *A tapo virágai*, a *tapo* pedig a Velence- és Grado-környéki lagúnák világának egyik zátony- vagy szigetfajtaját jelöli – a *tapo* a lagúna vízből épphogy kiemelkedő rengeteg szigetecske egyike (míg például a *velma* csak apálykor tűnik elő). Ahogy Claudio Magris megfogalmazta: „Hála Biagio Marin lírájának, aki költői mítoszt teremtett belőle, Grado lírai táj. Marin előtt alig volt itt költészet.”⁴

A venetói dialektus jelentősen különbözik a sztenderd olasz nyelvtől, fonetikáját és kiejtését tekintve az egyszeri befogadó közelebb érezheti a spanyolhoz vagy a katalánhoz, mint az olaszhoz. Habár rétegnyelv(járás), a mai Olaszország területén belül nagyjából 5-6 millió ember beszéli. A XIX. századi vándorlások következtében a venetói dialektus a Trieszti-öbölben is elterjedt, felváltva ezzel az addig ott beszélt Tergestinót, és létrehozva a Triestinót, amely – bár venetói alapú – jelentősen eltérő. Emellett nagy számban beszélik a venetói nyelvet – mind a mai napig – Brazíliában és Mexikóban is.

Biagio Marin következetesen – és ebben, ha másban nem is, hasonlóságot vélhetünk felfedezni Mairgret felügyelő megteremtőjével, Georges Simenonnal – mindössze néhány

¹ „Mi, osztrákok, másféle stílushoz vagyunk szokva.” (német)

² „legyen meg a te akaratom” (latin)

³ Idézi: Claudio Magris, *Corriere della Sera*, 1990. február 20.

⁴ Claudio Magris: *Kisvilágok*. Ford.: Barna Imre és Szirti Bea, Budapest, Libri Kiadó, 2012, 77.

száz szó használatával alkotta meg költészetét. És nem csak szókészletében, formáját tekintve is redukált Marin verselése: ölelkező vagy keresztrímek, gyakran egyetlen versen belül is váltva, hullámzó szótagszámmal. Kagylószerű költészet, amely jól tapad keletkezési helyéhez, a lagúnák falához. És habár szókészletét és formaiságát tekintve egyszerűnek – már-már monotonnak – tűnhet Marin világa, tartalmilag hihetetlenül gazdag és rétegzett. Walt Whitman sorai juthatnak eszünkbe róla: „Do I contradict myself? / Very well then I contradict myself, / (I am large, I contain multitudes.)”⁵

Marin költészete mintha minden egyes versben azt a pillanatot rögzítené, amikor a ragadozó – hosszas üldözés után – beleharap a prédájába. Üldöző és üldözött teste egyetlen testet alkot – hacsak egy szempillantás idejére is. Vadság és indulat, szelídség és szorongás összeolvad, élet és halál között fellazul a határvonal. A jelen fordítás alapjául szolgáló kötet fülszövegén Magris így fogalmaz: „tisza és derűs természetességgel érinti meg a metafizikai magasság csúcsait”.

És ha már Magris másodszor is előkerült: két fontos barátság vonult végig Marin életén. Az egyik szülővárosa, Grado talán legismertebb alakjához, Pier Paolo Pasolinihez kötötte. Pasolini „a költészet csúcsának” tartotta Marin műveit. Marin pedig Pasolini tragikus – és mind a mai napig kérdőjelekkel terhelt – halála után külön versciklust szentelt barátjának.⁶ A másik a triezsti Claudio Magris, aki egyszerre barátként és apafiguraként tartja számon Marint. A magyar olvasó, említés szinten, Magris *Kisvilágok* (Microcosmi) című könyvéből tudhat Biagio Marin létezéséről. Egyetlen műve sem olvasható magyarul.

Így ír róla: „Marin társaságában nem vesztegette az idejét az ember; ő a szó szoros értelmében szinte nem vett tudomást a hétköznapiságról, a semmitmondó köntörfalazásról, mely olykor megóv a kegyetlen valóságtól, és attól, hogy a semmi fölé kelljen hajolnunk. (...) Marin szinte képtelenül lényegre törő volt, hol indulatos, hol derűs, mint egy tengeristen. (...) Fantasztikus, démoni életkedvének köszönhetően személyisége megsokszorozódott, abnormálisan elburjándzott, elnyomta, aki mellette volt. Marinra is igaz, amit Diderot mondott Racine-ról, Marin is egy nagy fa volt, melynek nagyra kellett nőnie, hogy hosszú ideig életet és árnyat adjon, de növekedvén, el is nyomorította a körülötte élő növényeket. Néha úgy tűnt, több ember él benne, nemes és pór, nagylelkű és mohó egymás mellett. (...) A teremtmények örökléte az ő szemében az az értelem volt, mellyel az élet teljességében bírnak, a tengerhullám taraja, melyet nem aggaszt, hogy hamarosan megtörik. Marin egész költészete ezt az egységet énekli meg, melyben úgy virágzanak és hervadnak el az egyes létezők, ahogy a növény elpusztul és újjászületik.”⁷

Részben nyelvi – vállalt és választott – elszigeteltsége, részben költészetének időn kívülisége miatt Marin jelentőségét csak viszonylag későn ismerték fel hazájában, Olaszországban is: 1970-ben megjelentek összegyűjtött versei, sztenderd olasz nyelven, és ettől kezdve figyelt fel rá a tágabb irodalmi közeg. Marin erős nyomás alá került, hogy szakítson dialektusával, egy könyv erejéig ennek eleget is tett,⁸ majd inkább visszavonult: nyelvébe és otthonába.

1983-ban kutatóközpontot és könyvtárat neveztek el Marinról, és egy díjat is alapítottak (Poesia in Dialetto) a nevével.

⁵ „Ellentmondok magamnak? / Jól van hát, ellentmondok magamnak, / (Én nagy vagyok, sokaságok vannak bennem.)” (Walt Whitman: *Ének magamról*, 51. – Gáspár Endre fordítása)

⁶ *El critoleo del corpo fracassao*, 1976.

⁷ Claudio Magris: i. m., 84–87.

⁸ *Aquamarina*, 1973.

Marin – ez is költészetének transzparenciájához tartozik – a legritkább esetben adott címet a verseinek. A fordítások címadása – amikor nincs konkrét, megadott cím – a bevett magyar filológiai gyakorlatot követi: a költemény első sorának egy összefüggő részlete került a vers fölé, zárójelben.

A fordítás alapjául szolgáló kiadás:

Biagio MARIN, *Poesie. A cura di Claudio Magris e Edda Serra*,
Milano, Garzanti Editore, giugno 2022.

A fordítást az eredetivel egybevetette: Studniczky Katalin.
Köszönet az értékes észrevételekért Tomaji Attilának.

(2024. február, Trieszt–Budapest)

BIAGIO MARIN

(Ez hát mind)

*Ez hát mind az én világom,
a lélek elveszett belül,
s az ég, amely fölém terül,
Isten alvilága, látom.*

*A napok sorát nem vágyom,
sem váltását az évszakoknak,
át a télen, át a nyáron
fák s bomlott állatok hajolnak.*

*Megfulladok e világban,
a sötét csillagok között,
ellobban a fényem, a vágyam,
s a nem-létbe költözöm.*